

Матвєєва О.І., студент юридико-психологічного факультету НАВС *Науковий керівник:* Семенов В.В., кандидат юридичних наук доцент

Інценування як спосіб приховування злочинів: криміналістичні, кримінально-процесуальні та психологічні аспекти

Актуальність даної теми обумовлена в першу чергу тим, що сьогодні органи досудового розслідування у процесі розкриття злочинів нерідко зустрічаються з діями осіб-злочинців, які спрямовані на приховування злочину і факторів, що викривають дане діяння. Та не завжди слідчим вдається виявити ознаки такого діяння, що призводить до помилкового прийняття рішення у кримінальному провадженні і як наслідок - уникнення покарання винними особами і відповідно до відповідальності можуть бути притягнуті невинні. Тому, на нашу думку, розгляд такого способу приховування злочинів, як інценування потребує вивчення. з подальшим формулюванням рекомендацій для використання в правоохоронній діяльності.

Дослідження проблем інценування події злочину в різних видах злочинної діяльності приділяли увагу А. А. Саковський, В. Ю. Дрозд, В.В. Семенов, Л. М. Торган, Д. П. Левічев та інші.

Інценування злочину передбачає такий спосіб приховування злочину, який складається з системи дій злочинців щодо створення негативних обставин, що не відповідають дійсності, які проявляються у знищенні, не виникненні, приховуванні, створенні нової слідової або іншої інформації з метою введення слідства в оману і уникнення відповідальності за вчинене [2, с. 173]. На нашу думку, зміст цього способу приховування злочину являє собою штучно створену обстановку певної події, а також пов'язані з нею неправдиві відомості особи, яка створила цю обстановку з метою направлення слідства на помилковий шлях, що не відповідає істинності.

А. А. Саковський зазначає, що інценування, незалежно від мети його вчинення, спрямоване на дезорганізацію діяльності органів правосуддя, а тому є особливо небезпечним та являє собою протиправне винне діяння, що полягає у протидії роботі правоохоронних органів, у забезпеченні принципу невідворотності покарання за вчинений злочин [2, с. 3].

Аналізуючи зміст інценування треба звернутись до розгляду криміналістичного, кримінально-процесуального, а також психологічного фактору, який може бути досліджений шляхом вивчення психології суб'єкта інценування.

Криміналістичний аспект В. Ю. Дрозд пояснює тим, що інценування демонструє спосіб вчинення злочину, який за загальноприйнятими правилами представляє систему дій з підготовки, вчинення, і приховування правопорушення, об'єднаних єдиним злочинним умислом. Саме спосіб приховування реалізується різними способами, в тому числі шляхом

інсценування. Щодо кримінально-процесуального аспекту, то слід зауважити, що інсценування з одного боку свідчить про приховування правопорушення, а з іншого характеризує особу правопорушника або іншу зацікавлену особу. В ході розслідування слідчий отримує інформацію про дії суб'єкта (час, послідовність, знаряддя, навички та ін.) та його ознаки (прикмети, психологічні особливості). Всі ці чинники слідчий повинен вивчати в сукупності та взаємозв'язку, оскільки аналіз усіх цих даних виступає лише непрямыми доказами, вказуючи на умисел і спосіб приховування правопорушення [1, с. 193].

Проте, при розслідуванні інсценувань, як засвідчує слідчо-судова практика, особливо важливими обставинами є ті, які характеризують суб'єкта та його психологічні особливості.

З цього питання В. В. Семенов підкреслює, що при інсценуванні злочинець готує, в першу чергу, себе психологічно, роль імпульсу до його здійснення відіграє сукупність мотивів. Складність інсценування полягає в ланцюзі логічно взаємопов'язаних міркувань, що стосуються способів інсценування та рефлексивного мислення, спроб відтворення можливої розумової діяльності слідчого, а також оточуючих осіб. При цьому особа-злочинець формує такі варіанти інсценування, які найбільш вражаючі і переконливі для події скоєного злочину. В. В. Семенов звертає увагу на рівень інсценування, який певною мірою залежить від того, у який період злочину воно здійснюється. Це такі етапи інсценування: а) підготування до злочину, коли рівень розумової діяльності не обмежений часом; б) учинення злочину, коли раптово виявляється можливість створити інсценування, а тим самим уникнути відповідальності; в) після вчинення злочину, коли обстановка й аналіз учиненого підказують, що скоєне можна приховати інсценуванням. У названих позиціях рівень інтелектуальної напруженості різний і зумовлений суб'єктивними (стан психіки) та об'єктивними чинниками (пошук можливостей для інсценування). Психічний стан у всіх цих випадках у злочинця наближений до стану стресу, фрустрації, депресії, що й зумовлює наявність помилок у створенні інсценування [3, с. 181].

Погоджуючись з вищевикладеним, можна стверджувати: аби виявити інсценування, для слідчого, перш за все, необхідно мати уявлення про психологію особи, яка приховує дійсну картину того, що сталося. Отже, при розслідуванні, слідчий повинен правильно використовувати можливості рефлексивного мислення, а саме, проникнення особи в явища чужої свідомості, пізнання їх людиною й подання, «моделювання» цих явищ у своєму внутрішньому світі, керуючись при цьому отриманими відомостями про особу-злочинця, а саме: соціальні зв'язки (політичні, трудові, побутові, родинні тощо); морально-політичні якості (світогляд, спрямованість, переконання, інтереси); психологічні властивості й особливості (інтелект, вольові якості, емоційні особливості, темперамент); демографічні та фізичні дані (стать, вік, стан здоров'я; біографія, життєвий досвід, освіта, заслуги і провини перед суспільством) тощо.

Підсумовуючи, слід зазначити, що аналіз інформації про можливе інсценування можливий завдяки кропіткому вивченню слідчим як окремо кожної його ознаки, так і їх сукупності та взаємозв'язку, враховуючи при цьому розгляд криміналістичного, кримінально-процесуального, а також психологічного фактору особи-злочинця.

Список використаних джерел

1. Дрозд В. Ю. Інсценування в контексті методики розслідування злочинів // Митна справа. - 2014. - № 1(2.2). - с. 191-197.
2. Саковський А. А. Криміналістичні засади розслідування інсценувань злочинів: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Андрій Анатолійович Саковський. - К., 2013. - 173 с.
3. Семенов В. В. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики // Розслідування злочинів: проблеми інсценування. - 2012. - Випуск 11. - с. 120 - 125.